

Сучасна філософія

Козинцева Тетяна Олександрівна

tatakozintseva@gmail.com

Основна література:

- 1 Західноєвропейська філософія XIX-XX ст.: Навчальний посібник / Відп. ред. проф. В.М. Вандишев. – Суми: Вид-во СумДУ, 2010. – 152 с.
- 2. Історія філософії: Підручник / Ярошовець В.І, Бичко І.В., Бугров В.А. та ін.; за ред. В.І.Ярошовця – К., 2002.
- 3. Рассел Б. Історія західної філософії. Пер. з англ. – К., 1995.
- 4. Татаркевич В. Історія філософії. Т.3: Філософія XIX століття новітня. Пер. з польськ. – Львів, 1999.

Допоміжна література:

- 1. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія –К., 1999.
- 2. Реале Д. Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. Т.4. Пер. с итал. – Санкт-Петербург, 1997.
- 3. Рьод Вольфганг. Шлях філософії: XIX-XX століття. Пер. з нім. – К., 2010.
- 4. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Т.1-4. / Під кер. Б. Кассен. Пер. з франц. –К., 2009-2016

1. пропоную вам декілька ресурсів з інтерв'ю сучасних філософів, фільмами та наш український філософський канал. Якщо у вас є що запропонувати подивитися, почитати, посперечатися, будемо вдячні.

Інтерв'ю з Сімоною де Бовуар <https://www.youtube.com/watch?v=Cqe2sNQNpIE>

10 ФИЛОСОФСКИХ ФИЛЬМОВ, КОТОРЫЕ КАРДИНАЛЬНО МЕНЯЮТ ЛЮДЕЙ!

<https://www.youtube.com/watch?v=jcfWVEBqO1s>

Філософські інтерв'ю. Що таке філософія?

<https://www.youtube.com/watch?v=FWdz1YZELDE>

Plato's Cave (лекції з різних філософських тем) <https://www.youtube.com/channel/UCdymTSU5CS-pOzo6clD8p5g>

Філософ Марк де Лоне про нації, багатомовність та конфлікт поколінь

<https://www.youtube.com/watch?v=orlao1qbiFQ>

Фукуяма про ідентичність, громадянський націоналізм і корупцію / Дуже важлива передача

<https://www.youtube.com/watch?v=p-G4xB6b-Mg>

Оцінка студента формується таким чином:

1. Мікро викладання за темами 1-2– 20 балів
 2. Читання оригінального твору філософа / або перегляд витворів мистецтва (картин, фотографій, скульптур, фільмів тощо) за вибором та написання есе з висвітленням основних ідей за темами 3-5 – 30 балів
 3. Проект за темами 6-7 - 30 балів;
 4. Усна або письмова відповідь на проблемне питання за темою 8 - 20 балів
- **Тема 1. Проблема типологізації та періодизації сучасної філософії.**
 - **Тема 2. Модерна філософія – етапи її розвитку, основні ідеї та концепти.**
 - **Тема 3. Постмодерна філософія. Основні етапи розвитку.**
 - **Тема 4. Постпостмодернізм – напередвизначенність рефлексивного до дійсного**
 - **Тема 5. Аналітична та континентальна філософія.**
 - **Тема 6. Сучасний філософський дискурс через призму поворотів.**
 - **Тема 7. Філософія Ad Marginem.**
 - **Тема 8. Можливі світи сучасної філософії**

Сучасна філософія

проблема періодизації філософії

Історико-філософський підхід - (Античність, середньовіччя, відродження, новий час та просвітництво, 19 століття, 20 століття)

Класичний період – некласичний – постнекласичний

Аналітична філософія – континентальна філософія

Премодернізм - Модернізм - Постмодернізм

- Античність – космоцентризм
- Середньовіччя – теоцентризм
- Відродження – антропоцентризм
- новий час та просвітництво - ?
- 19 століття ?
- 20 століття ?

Модернізм

Відмова від моноонтологізма (плюралізм поняття буття - «світова воля» Шопенгауєра, логічні значення, мова, екзистенція тощо)

- «принцип онтологічної відносності» Куайн - знання про об'єкт можливо лише через мову певної теорії, а використання цього знання потребує метатеорію і т. ін. – звідси проблема перекладу;
- Буття як людське буття у Гайдеггера, призначення людини слухати оклик буття та відповісти на нього через мову («Мова – дім буття»), поза цим призначенням людина є «працююча тварина»;
- «буття-в- собі» (феноменальне) та «буття-для-себе»(буття невідрефлексованого cogito) – звідси недостатність свідомості компенсується «проектом самого себе», який неможливо здійснити без «буття-з-...», іншим.

- Анті традиціоналізм (метафора «молодість», феномен перманентної новизни), наприклад, дадаїзм

- Відмова від ідеї «напередвизначеної гармонії» (впорядкований космос, задум Бога, природній порядок, абсолютний розум), звідси ідея хаосу (в синергетиці як дослідження нелінійних процесів), хаосмосу

Відмова від розгляду людини за образом божим, поява нових версій гуманізму

- «надлюдина» Ніцше;
- новий гуманізм в екзистенціалізмі(створення ідолів; існування передує сутності);
- фрейдистський варіант гуманізму (втома від культури);
- прагматизм («Прагматизм видається особливим застосуванням гуманізму до теорії знання»);
- постгуманізм (Відмова від ідеї антропоцентризма; Визнання ідеї еволюції; звідси визнання відсутності об'єкту гуманізму; Людина як частина техносфери);
- Трансгуманізм(Керована еволюція людини з використанням сучасних технологій)

- Антинормативізм – люди живуть за нормами які створені ними але мають релятивний характер – отже – живучі за традиціями люди знищують традицію;
- Стратегії оновлення мови – конструювання понять – конструювання світів (ідея примітивізму, інфантилізму, інтуїтивізму);
- Варіативність

3 Тема Філософія постмодерну

- Існує патерн, в якому під постмодерністами розуміють французьких філософів-постструктуралістів - іноді їх називають постмодерністами - другої половини ХХ ст. (Мішеля Фуко, Жана Бодріяра, Жан-Франсуа Ліотара і Жака Дерріда).
- Коли у Фуко ближче до кінця життя запитали про постмодернізм, то він сказав, що поки що не зустрічав в природі живого постмодерніста і взагалі не впевнений, чи може зустріти.
- На початку 1990-х рр. Ж. Бодріяра запитали про постмодерн, на що він відповів: «Це затхла, стара течія, я прошу моє ім'я не пов'язувати з ним».

- Жан-Франсуа Ліотар не може вважатися постмодерністом, тому що він писав про «Стан постмодерну» (на думку Савчука).
- Він одним з перших побачив деякі характеристики епохи в науковому знанні, які описав у книзі. До інших тем, які стосуються політики і мистецтва, він повернувся в книзі «Постмодернізм у викладі для дітей».
- Для Ліотара постмодерн - це зникнення метанарративів.
- Хабермас у своєму тексті «Модерн - незавершений проект» критикує постмодернізм і деякі його тенденції та говорить про те, що потенціал модерну ще не вичерпаний. Згодом він звернеться до постмодернізму в мистецтві.

постмодернізм:

- стилістичне спрямування,
- рух у філософії, соціальній теорії
- *деякий історичний період, який пов'язаний із соціальною філософією.*
- *Пост-сучасність, що розгортається поза часом у стані завершеності історії, чиста процесуальність*
- Автор, який пов'язав термін «постмодерн» зі станом епохи і наповнив його соціально-філософським і культурним змістом, був американський філософ і літературознавець Фр. Джеймісон.
- Отже –
- постмодерн – поняття, яким позначається епоха
- Постмодернізм – рефлексія щодо цієї епохи звідси
- Незрозуміле негативне ставлення до постмодернізму, коли його звинувачують у наявних змінах

- Джеймісон (амер. Філософ), мистецтва постмодерну – архітектура та кінематограф.
- Модерністська культура стосувалася аудіального: опера, театр, класична музика.
- Мистецтво ж постмодерну є візуальним і популярним.

Ще один вид, який виділяв Джеймісон, - це дизайн, реклама, відео-арт.

Мейнстріми:

- **Відмова від метанарративів** – великих оповідань (онто-, телео-, фоно-, фалло-, тео-, лого- та інших центризмів)
- **Відмова від бінарних опозицій** (суб'єкт - об'єкт; чоловіче-жіноче; центр-периферія;)
- **Плюралізм, поліваріативність, полілог**
- **Сегментованість** (симуляція, іронія, хаос, коллаж....);

Проекти:

- **текстологічний** (деконструкція, пустий знак, інтертекстуальність, слід, пастиш, метафора....);
- **Номадологічний** (номадологія, різьма, хаосмос, лабіринт, тіло без органів...);
- **Шизоаналітичний** (шизоаналіз, машини бажань, анти-Едіп..);

- Можейко М. Новейший философский словарь

Відмова від метанарративів

- **До** - “велика історія” – нормування історичного процесу, владні інтенції,
- Формування стереотипів, нав'язування традицій, конструювання штучної реальності під впливом різних дискурсивних практик та її легітимізація;
- Обов'язкова ієрархічність;
- **Після** - відмова від єдиної картини світу - онто-, телео-, фоно-, фалло-, тео-, лого- та інших центризмів, тому що вони:
- Формують владні інституції (державна, державний апарат, в'язниці, лікарні, школа, інститути...);
- Перетворюють знання на ідеологію та легітимізують їх; а тому:
- Створюємо малі історії, де панують гра випадку, хаос, анархія

Відмова від бінарних опозицій

Або великих дихотомій – що призводять до тотальності конфлікту, боротьби, необхідності панування одного над іншим; звідси необхідно:

Перевернути опозиції через руйнування її елементів (смерть суб'єкта, симуляція, різомативність.....), через релятивізацію їх відношень;

Смерть суб'єкта - Дерріда “Дар смерті” через топографію кутів – смерть сама по собі, власна смерть, смерть іншого(смерть як можливість знайти себе істинного, де “Я” є “Я”) – в контексті діалогів Платона: “Філософія навчає умиранню та смерті ”

Смерть не підкоряється концептуалізації, вона за межами істини, а тому не існує в культурі логоцентризму

- Ми не маємо відношення до сталого, дискретного світу – образ незавершеності,
- **Differanse – различання**, - світ без ґрунту, світ абсолютного зникнення, слід на піску, який зникає
- Отже, смерть вже завжди тут. Вона є знаком не-буття фантомного світу в якому ми існуємо, оскільки ми не можемо відчувати його феноменологічно та інтерпретувати його раціонально та вербально – стан переходу – межа
- смерть суб'єкта – (підготоване класичним фрейдізмом з “Воно” та “Над-Я”, інтенцією свідомості у феноменології, безособовий текст у структуралізмі);

- феномен “Я” – історично та культурно артикульований. Отже як виникає у певний момент, так і може зникнути;
- “Я”, суб'єкт, людина артикульються через інше (Інший – бажання, економічно-культурні обставини, над-Я тощо). Отже немає абсолютної суб'єктивності, абсолютної людськості, абсолютного “Я”;
- Суб'єкт чого – дискурсу, бажання, економічних процесів тощо;
- **Суб'єкт сьогодення не співпадає з суб'єктом вчорашнього досвіду**
- «можливість мого «я» - божевільна недостовірність ”(Батай)
- ?Що замість – безособове поле, де зникає самототожність самосвідомості ?
- Отже від смерті бога до смерті Я, суб'єкта, людини

- Смерть автора – де автор символізує зовнішню примусову каузальність, звідси головними є текст та читач, поза цих елементів текст замикається сам на себе і перестає існувати як текст
- Звідси питання інтерпретації, яка залежить від читача де читач також є текстом але це вже не зовсім інтерпретація а?

- Симуляція – (Бодріяр) – заміна реального **знаками** реального

Симуляція влади; симуляція інформації (яка не створює смисли, а маніпулює знаками); виробництво створює знаки

Наприклад, артикуляція товарів через вартість знакову

Мода – симуляція у гламурі; Краса – симуляція?

Звідси, універсальність буття співпадає з універсальністю тексту

? Віддзеркалення реальності у формах та образах істини, добра та краси перетворюються на знаки цих образів, а потім на знаки знаків

- **Різома, констелляція**
- Від кореня до кореневища (від ієрархічно, структуровано побудованого світу до потенційної нескінченності, відсутності центра, основи, парадигмальності)
- **Різома** - поліморфна, принципово креативна та багатовекторна, де всі варіанти розвитку є рівнозначними, самовариативна – метастабільна (**метафора еротики тексту** – продуктивність, яка сама себе породжує – перехід від традиційного тексту -задоволення до тексту-насолюди)
- Різома може розриватися у будь якому місці і вибудовувати нову лінію (Делез, Гваттари)
- Різома не має ні початку, ні кінця
- Отже якщо структурі відповідає образ Космосу, то різомі – образ Хаосмосу

- Хаосмос – предметність не може трактуватися ні в межах порядку космоса, ні як просто хаотична;
- Хаосмос – як гра нонсенсу та смислу

Проекти:

- **текстологічний** (деконструкція, пустий знак, інтертекстуальність, слід, пастиш, метафора....);
- **Номадологічний** (номадологія, різоматика, хаосмос, лабіринт, тіло без органів...);
- **Шизоаналітичний** (шизоаналіз, машини бажань, анти-Едіп..);

номад, номадологія – кочовик

(відмова від структурованості буття та реальності, ацентризм, відмова від жорсткого детермінізму, проти опозицій, заперечення смислу, який належить об'єкту і може відкритися суб'єкту,

- Гра у **шахи** та гра **го**

Шизоаналіз

(розколоти)

Джеймісон виділив дві ознаки постмодерну.

шизофренія,- не в медичному, а в культурологічному плані, -- відображає уявлення децентрованого суб'єкта епохи постмодерну, полягає в тому, що, споживаючи інформацію або пізнаючи світ як нарратив і послідовність «означаючих» ланцюжків, які розриваються, ви перетворюєтеся в децентрованого суб'єкта.

Ви втрачаєте темпоральні уявлення про минуле та сьогодення, тому що для вас все є справжнім.

новий психічний стан суб'єкта Джеймісон пов'язує зі зникненням афектів: більше немає глибинних психологічних переживань.

- Намагання побороти “едипізацію несвідомого” – елімінацію “реального” із механізмів несвідомого, де бажання виробляють сновидіння та фантазми
- Лібідо не пов'язано тільки з сімейними трагедіями (невротик) – треба враховувати соціальне
- Треба відмовитися від будь яких форм редукції (персоніфікація психіки через ерос, над-Я, воно....)
- Бажання не є елементом ідеологічних уявлень (марксизм)
- Несвідоме – виробництво бажань; шизофренія – виробництво бажань
- Тіло без органів – як безліч потенцій, номадичних сингулярностей
- Фрейдизм недооцінює соціальний вимір бажань; марксизм – недооцінює роль бажань в процесі виробництва (трансцендентний та трансцендентальний),

- Звідси потрібно перейти від шизофренії пасивної (що лікується у лікарнях) до шизофренії активної
- Для цього – звернення не до індивідуальних бажань, які формуються під впливом колективних, соціальних факторів, а до трансцендентального несвідомого
- !!! Якщо надати детерміновану роль потребам людини (наприклад у Маркузе) то ми конституюємо насильницькі маніпуляції соціуму у відношенні до людини
- ! Є тільки бажання та соціальність «машина бажань» - машина –орган, тіло без органів, суб'єкт
- Нормативування суб'єкта – перехід до прослуховування свого власного шизо
- **Завдання** – аналіз концептів “тіло без органів”, “машини бажань”, та їх експлікація у сучасному кінематографі

- Друга категорія, в сфері cultural studies - це пастіш. (Р. Дайер «Пастіш»).
- Фр. Джеймісон був одним з перших, хто застосовує цю категорію для опису культури.
- пастіш - це біла, безцільна, порожня пародія, яка не має собі за мету осміяння. Це відтворення стилів минулого. Змішання стилів не несе в собі нічого більше, тобто постмодерн не виробляє нового, але лише копіює.
- він запропонував ще два терміни: ностальгічне кіно і ностальгія по справжньому. Ці терміни пов'язані з ознакою постмодерну: зникненням історичності, втратою уявлень про минуле і майбутнє. На початку своєї книги Джеймісон каже, що «постмодернізм - це час, коли ми намагаємося мислити історично в епоху, коли ми втратили історичне мислення». Тому ностальгічне кіно не є історичним

Інтертекстуальність – текст у вигляді цитат, плагіата тощо

Паратекстуальність – відношення тексту до своєї частини – епіграф, назва

Метатекстуальність – текст до контексту

Гіпертекстуальність – пародії між текстами

Архітекстуальність – тестовий жанровий зв'язок

Дискурс – блукати – набір мовних практик, що створюють певний континуум . Якщо регламентований (політичний, владний, релігійний тощо)

- постмодерн переходить в наступну стадію ультрамодерна, і постає як «гіпермодерн», «гіперсучасність»(кан. політ. теоретики А.Крокер і Д. Кук з 1980-х)
- Скотт Леш «Соціологія постмодерну»(у 1990-і рр. англ. соціолог),, що постмодерн сьогодні вже не в моді.
- У 1994 році американський культурний соціолог Дж. Александер пише, що постмодерн як інтелектуальна течія вже відходить у минуле.

- Постпостмодернізм сьогодні вживається як парасольковий термін, в рамки якого входять різні концепції, які підпадають під цю мову опису.
- Друге значення терміна - авторська концепція, яка так і називається - «постпостмодернізм».

Ми повинні розрізняти постпостмодернізм як парасольковий термін, куди входить більше 10-15 різних уявлень або нових мов опису епохи, і постпостмодернізм як авторську концепцію, яку запропонував Джеффри Нілон в своїй книзі «Постпостмодернізм, або Культурна логіка актуального капіталізму».

ключові концепції постпостмодернізму:

- перформатизм німецького естетика Рауля Ешельмана;
- Гіпермодернізм, який став відомий завдяки фр. соціальному філософу Жилю Липовецький і його книзі 2004 року «Час проти часу, або До гіперсучасного суспільства»;
- автомодернізм амер. соціального теоретика Роберта Семюелса;
- концепція діджімодерна бр. теоретика культури Алана Кірбі;
- метамодернізм європейців Тімотеус Вермюлен і Робіна ван ден Аккера;
- концепція канад. дослідника літератури Джошуа Тодда реновалізм;
- космодернізм канадського автора і літературознавця Крістіана Морару.
- У 2009 році французький куратор і дослідник естетики Ніколя Бурріо запропонував термін «альтермодернізм»,
- також існує трансмодернізм, або transmodernity (трансмодерністський час).

Ці концепції

- вони працюють в сукупності. У 2015 році вийшла антологія, яка об'єднала в собі переважну більшість концепцій постпостмодерна.
- всі ці автори визнають існування постмодерну, який багато попередніх дослідників і теоретиків заперечували
- На початку 1990-х років соціолог Ентоні Гідденс писав: «Я не вірю, що ми живемо в постсучасності, я не думаю, що ми повинні використовувати термін «постмодерн» і запропонував концепцію радикалізації модерну.
- Постпостмодерністи визнають, легитимують і намагаються оскаржити постмодерн, сказати, що є новий стан культури. Важливо, що майже всі ці автори не розглядають головного, а саме розвитку інтернету, мережевих і нових технологій, хоча ще Джеймісон згадує комп'ютер.
- Є два теоретика постпостмодерна, які працюють саме з тим, що суспільство стало мережевим, - це Роберт Семюелс і його концепція автомодернізму і Алан Кірбі і його концепція діджімодернізму.
- Їх підхід теж має діри і деякі недоліки, але, на відміну від інших авторів, вони говорять саме про мережеву епоху. Якщо ми зізнаємося в тому, що інтернет, комп'ютер, смартфони та інші нові технології - важлива частина нашого життя, яка структурує життя і формує нас як суб'єкта, то їх ідеї є найбільш важливими

Умовно всі концепції постпостмодерна можна розділити на три категорії.

- Перша - це ті автори, які працюють з культурою і шукають знаки часу або мови опису епохи, виходячи з кінематографа, музики, архітектури, живопису, літератури, на чому теж робив акцент Джеймісон. Вони йдуть по його стопах і використовують його дискурсивні і методологічні напрацювання. (метамодернізм, гіпермодернізм, альтермодернізм, реновалізм, перформатізм).
- Друга категорія - автори, які згадують трансформації суспільства. Вони звертаються до інтернету, цифровізації, діджіталізації, технологізації. Вони менш уразливі для критики, тому що говорять, що не тільки живопис і кіно змінилися, а змінився сам спосіб існування, нашого спілкування, комунікації. (концепції автомодернізма і діджімодернізма)
- Третя категорія постпостмодернізма – автори роблять акцент на змінах капіталізму, а не постмодернізму. (капіталістичний реалізм англ. філософа і культуролога М. Фішера і концепція постпостмодернізма амер. теоретика культури і літературознавця Дж. Нілон).

- Самою популярною і затребуваною сьогодні в громадському просторі концепцією постпостмодернізма є метамодернізм. Його автори - два європейця Т. Вермюлен і Р. ван ден Аккер. У 2010 р. вони написали маніфест «Нотатки про метамодернізм».
- Ідея метамодернізму інтелектуально дуже вразлива для критики,
- Є декілька тверджень що є якась нова культура, нова чуттєвість і ми вибираємо певний баланс.
- Їх головна ідея в тому, що постмодерністської іронії занадто багато, тому ми біжимо назад, для того щоб бути щирими. Якщо ми стаємо занадто сентиментальними, то ми біжимо і качаємо маятник в інший бік.
- Образ маятника - їхня ідея, в рамках якої метамодернізм розгойдується на двох полюсах між іронією і щирістю.

- Прихильники другої концепції постпостмодерна говорять про інтернет. Це брит. теоретик і культурний критик А. Кірбі, який написав книгу «Діджімодернізм. Як нові технології скасовують постмодерн і скасовують нашу культуру », а також концепція Автомодерну американського соціального теоретика Р. Семюелса.
- Для Кірбі все є комп'ютер і текст, ми гарячково набираємо текст, есемески, дзвінки. Він висловив цю ідею в 2009 році, коли ще не були так розвинені смартфони. Один текст, який ми зробили тільки що, тут же скасовується іншим, і виходить нескінченний текст.
- Друга ключова ідея - новий психічний стан, який він описує, - аутизм. Якщо для епохи модерну суб'єкт - невротик, для епохи постмодерну - шизофренік, то для епохи діджімодерна - аутист, який створює свій цифровий всесвіт. Кірбі каже, що це «насправді псевдоаутизм, і справжнім героєм сучасності повинен бути справжній аутист, який заперечує всі це». Аутисту не потрібен діджісвіт і цифровий світ, для того щоб бути людиною.

Третя концепція постпостмодерна

- Дж. Нілон каже, що логіка постмодерну і логіка Джеймісона зберігаються: постпостмодернізм - це посилення інтенсифікації та мутація постмодернізму. Отже, ми говоримо про постпостмодернізм як відображення своєчасного капіталізму (just in time capitalism).
- Інша концепція була висловлена трьома роками раніше М. Фішером, який назвав її «капіталістичний реалізм». На їхню думку, Джеймісон правий, коли став говорити, що культура є відображенням капіталістичних тенденцій, однак, незважаючи на всі героїчні зусилля Джеймісон, для опису постмодернізму цього недостатньо.
- (В.Савчук, О. Павлов)

Аналітична та континентальна філософія.

- Аналітична філософія – США, Канада, Мексика, Велика Британія - пояснення
- Континентальна філософія – Італія, Франція, Німеччина - розуміння

Аналітична філософія

- напрямок в англо-американській філософії
- Стиль філософування

Неопозитивізм та постпозитивізм; Використання методів математичної логіки до філософських досліджень (Фреге) - звідси підходи до логічно бездоганної мови

- Атомізація мови – від атомарного факту до атомарного висловлювання (Расел); верифікація та фальсифікація
- Дослідження функціонування мови, що реально існує (Мур)
- Повернення до метафізики – вихід на її глибинну граматику

- В Кембріджі - Дж. Мур, Б. Рассел і Л. Вітгенштейн. У Відні з 1922 по 1941 р. функціонував Віденський гурток, лідерами якого стали М. Шлік, О. Нейрат і Р. Карнап.

Головні ідеї:

- (1) Наука повинна бути звільнена від будь-яких ненаукових, тобто метафізичних, нашарувань
- (2) Необхідна нова логіка. (Р. Фреге, Б. Рассел). Мова як предмет наукового аналізу для уникнення парадоксів (апорія, антиномія).
- (3) Основою наукового філософування є логічний аналіз мови теорії.
- (4) У науки повинна бути надійна, ясна основа.
- (5) Наукові положення перевіряються, підтверджуються фактами.
- (6) Істинність - властивість синтетичних пропозицій бо їх спроможність передбачає їх з'єднання, синтезування з експериментальними даними.
- Кінцевою інстанцією істинності є перевірка фактами.

- (8) Факти - це спостережувані фізичні явища
- (9) Істинність теоретичних пропозицій полягає в тому, що пропозиції теорії відповідають пропозиціям спостереження. Атомарний факт – атомарне речення (протокольне речення)
- 10) До встановлення теоретичних законів наближає логічна індукція.

Деннет, Серл, Чалмерс – філософія свідомості

- - Деннет науки як нейроанатомія і нейрофізіологія не підтверджують існування центру свідомості в мозку. Заперечує існування квалія (властивості чуттєвого досвіду) та феноменальної свідомості;
- Наша свідомість є конгломератом інформаційних потоків, що впливають на людину та керують нею;
- в людському мозку не існує єдиного центру, що створює свідомість. Деннет прирівняв людський інтелект до штучного інтелекту, хоча і вказав при цьому на відмінності між ними
- Серл – філософія штучного інтелекту: сильний штучний інтелект(що пройшов тест Тьюрінга) та слабкий штучний інтелект; “Китайська кімната” - тест Тьюрінга не є адекватною перевіркою розумових здібностей, оскільки немає розуміння мови всередині системи; комп'ютери з відповідною програмою насправді не можуть розуміти природну мову, а також володіти іншими ментальними здібностями, що властиві людям.

- Чалмерс вважає, що кваліа присутні у всіх подіях у Всесвіті, що містять інформацію; тобто будь-яка інформація має два аспекти: фізичний і феноменальний. Людський мозок переробляє цю інформацію дуже складним чином, і в результаті даної переробки виникає людська свідомість. Отже, свідомість є у всього у Всесвіті - починаючи від елементарних частинок і закінчуючи макрооб'єктами. Для позначення такого погляду, який передбачає наявність примітивної свідомості у всіх фізичних об'єктів, він ввів в сучасну філософію термін «прото-панпсихизм»
- Т.Нагель – що означає – бути летючою мишею
- Філософський зомбі

Специфіка континентальної філософії

Сучасна континентальна філософія почалася з робіт Фр. Brentano, Едмунда Гуссерля, Ад. Рейнаха і М. Хайдеггера та розвитку філософського методу феноменології. До цього напрямку можна віднести: екзистенціалізм, феноменологію, постмодернізм, постструктуралізм, Франкфуртську школу, соціальний конструкціонізм тощо

- Відмова від сцієнтизму
- Історизм – залежність досвіду від контексту у вигляді мови, культури, історії тощо
- Людина змінює умови свого можливого існування (екзистенціалізм, де людина проект самої себе, марксизм де розглядається діяльністний підхід, постмодернізм тощо)
- Категоріальний апарат та проблемне поле - мова, дискурс, розуміння, історія, культура, техніка, комунікація тощо

Екзистенціалізм (Ж.-П.Сартр, А.Камю, Х.Ортега-і-Гассет) - поворот філософських роздумів від сутності до екзистенціалів існування окремої, діючої, страждаючої людини, де існування передує сутності.

Феноменологія (Гуссерль, Хайдеггер – об'єкт дослідження - свідомість та зміст усвідомлених переживань через метод феноменологічної редукції та споглядання. В основі – суб'єктивний досвід рефлексії щодо трансцендентального Его та конституювання трансцендентного

Постструктуралізм (Р.Барт, М.Фуко) - використання бінарних опозицій та взаємодії зі системою знань у відношенні до об'єкту, що вивчається.
Реальність як *par excellence* мовна або текстова реальність

Франкфуртська школа (Г.Маркузе, Т.Адорно) – соціологічний аналіз та інтерпретація соціальних відносин у 20 столітті; досвід негативної діалектики у вивченні суспільства (одновимірна людина, музика, проблеми екології тощо)

Комунікативна філософія (Ю.Габермас, К.Апель) – комунікація через практику та раціоналізацію є основа громадянського суспільства; інтерсуб'єктивність та дискурс як практика зв'язування смислів, комунікативна раціональність та діалог; прагнення подолання протиріч між життєвим світом людини та системою

Соціальна конструкція (П.Л. Бергер, Т. Лакманн) - значення, поняття або конотації, які надаються суспільством об'єкту або події і прийнятих жителями цього суспільства. У цьому відношенні соціальна конструкція як ідея буде широко прийнята суспільством як природна (через мову та комунікацію). На конференції 2006 р. вводиться термін соціальне будівництво та прийняті принципи:

- Спілкування - це процес, за допомогою якого ми конструємо і реконструємо соціальні світи.
- Комунікація конститутивна; спілкування робить речі.
- Кожна дія є послідовною.
- Ми робимо речі разом. Ми створюємо соціальні світи, які поділяємо з іншими, як істоти, засновані на відносинах.
- Ми сприймаємо безліч соціальних світів, що існують одночасно, і продовжуємо їх формувати. Соціальні світи інших людей можуть відрізнитися від нашого. Ми успадковуємо не нашу ідентичність.
- Ніяка поведінка сама по собі немає сенсу. Контексти надають і обмежують смисли.
- Етичні наслідки випливають з принципів 1-6.

Ідея поворотів

- **Онтологічний** – проти відвертого гносеологізму неокантианців (Гартман, концепт Dasein (ось-буття) Гайдегера, конверсія (перетворення, несподіване прозріння), а не рефлексія
- **linguistic turn** – відмова від онтології як метафізики; перехід філософії від субстанціоналістських та есенціалістських настанов до концепту значення (в аналітичній філософії, в концепті **дискурс** французьких філософів; фонологія і лінгвістичні теорії, проблеми комунікації і кібернетика, сучасні алгебри і інформатика, обчислювальні машини і їхні мови, проблеми мовних перекладів і дослідження сумісності машинних мов, проблеми збереження в пам'яті і банки даних, телематика і розробка "мислячих" терміналів, парадоксологія (проти докси – антиномія, апорія)

- Отже, весь світ є текстом, а мова не засіб для пояснення світу, а форма оприявленості світу (наприклад у мистецтві від об'єктів зображення до форми, кольору тощо)

Іконічний поворот

- колір на думці, смак на думці - є тільки атоми і пустота (Демокрит)
- основною характеристикою сучасного суспільства є інформація, найважливіша частина якої - образ, його виробництво і споживання.
- Образи підміняють реальність, що, в свою чергу, веде до втрати автентичності, народжуючи феномен симуляції реальності. Образи переходять в нас, ми починаємо бачити образами, симулюючи, вони заміщають безпосередній досвід, стаючи незамінними для здоров'я економіки, для стабільності суспільства і реалізації бажань.

- Перехід від знаків, які щось маскують до знаків, за яким нічого немає
- Історія як міф
- Кіно як нон-фікшн та гіперреальність
- ????? ЗМІ – за кількістю інформації – втрата смислів, інформація замикається (адресат – меседж – адресант , де адресат та адресант співпадають та ЗМІ поглинають себе) ?????
- Усна – книжкова – екранна культури

- Сучасна цивілізація веде до спрощення мови спілкування, до редукції глибини символічного, до плоского знаку, до іконки, «смайлу».
- П. А. Флоренський: «... в епохи культур, які досягли, здавалося б, найбільшого розквіту, позначається якесь тяжіння до зорових форм зображення понять, при яких зорові образи стають способом вираження абстрактних понять простих і складних, і в яких конкретні зображення стають знаками і символами ідей ».
- Влада тексту змінюється владою картинки. Влада ідеологем змінюється владою ієрогліфів, і на зміну ідеології приходить гламур - глянцева картинка, що показує нам, як потрібно жити.

(С. Гандл, В. Пострел, Уилсон)

- Беньямін – тиражування образів – споживання образів – перетворення образів з реальності у дійсність, звідси і філософія презентується через образ, позірність, видимість

- Світ не тільки в образі світу, а й в медіа-світі, в якому образ остаточно втрачає аналоговий спосіб його виробництва, стаючи цифровим, що дозволяє поширювати експансію образу на «до-образний» і «поза-образний» світ, світ уяви, фантазмів, напередвідчуттів, бажань.
- Цифровий образ виявляє геометричну конструкцію світу, її щільну непритомну протяжність. Цифровий образ не є образ речі. Він є образ іншого способу, відсилаючи до нього, він збирається за його зразком і, якщо можна так сказати, - висловлює його.
- У постмодерні – образ є результатом інтелектуальних зусиль, мислення за допомогою образів;

- Використання у виробництві образів методів і технологій, що конструюють кіберпростір, віртуальну або медіареальність, дозволило за зовнішньою, ілюзорною оболонкою речей відкрити виробництво комбінованих образів, - хаос, тобто той стан, в якому речі тільки-тільки починають оформлятися.
- Актуальна ситуація виштовхує людину в до- або пост людський світ. Оцифрування образів нівелює об'єкти далекі і близькі, реальні і фантомні.
- Відмінність теорії комунікації від медіафілософії в тому, що медіафілософія не ставить питання про конкретні механізми, процеси, і засоби комунікації, але про умови і способи чуттєвого сприйняття, мотивації і дії людини, про спосіб конституювання соціального і індивідуального тіла, про умови розуміння і визнання іншого , про те, що медіа всередині нас

Medial turn

Мерло-Понті - будь-яке сприйняття включає момент «деперсоналізації», оскільки, з одного боку, відсилає до спільності переживання, а з іншого - свідчить про активність іншого: «якби я захотів точно висловити перцептивний досвід, мені слід було б сказати, що хтось у мені сприймає, але не я сприймаю».

Вірно це і щодо онтологічного підходу. Так само прочитане раніше впливає на горизонт читаного зараз (що дало привід Жерару Женетта кинути формулу «Кафка вплинув на Сервантеса, також як Сервантес на Кафку»).

медіареальність - текучій стан дигітальних образів

Ф. Кіттлер : «нам нічого не відомо про наших почуття, поки медіа не нададуть їх моделі і метафори»

- Медіа тобто не стільки з'єднання двох - різнорідних, окремих і віддалених – інстанцій, що посилає і отримує повідомлення, скільки репрезентація єдиного цілого системи, її субстанціональної нерозривності, її зовнішнього і внутрішнього, її активного і пасивного початку.
- Медіа настільки ж володіє властивістю спрямованості на адресата, скільки і стягуванням полюсів до точки нерозрізненості
- Але, М.Твен «Якщо єдиний інструмент, який ви маєте в своєму розпорядженні, це молоток, то безліч предметів будуть здаватися вам цвяхами»
- <https://www.youtube.com/watch?v=VtvjbmoDx-I>

- Насправді все і всі відображають один одного, залишають сліди впливів. Але залишитися в містичному переживанні єдності - означає втратити осмислений зв'язок з сьогоденням.
- Отже, ? Чи є сенс у формуванні теорії поворотів чи кожний поворот віддзеркалює ще одну опцію презентації реальності

Філософія Ad Marginem.

- Філософія по краях – перехід філософії до інших засад своєї самовизначеності.
- Відмова від метанарративів – як можливість звернутися до маргінального в класичному розумінні.
- Поняття маргінальність та лімінальність.
- маргінальність як граничне положення особистості (може розглядатися і як занепад);
- лімінальність - це якість неоднозначності або дезорієнтації, яка виникає між своїм попереднім способом структурування своєї ідентичності, часу чи спільноти та новим способом, який встановлює завершення обряду. (К. Ясперс – осьовий час)
- ліміноїдний досвід, який є більш актуальним для постіндустріального суспільства.

- Релігійні братства, етнічні меншини, сексуальні та гендерні меншини;
- Групи іммігрантів між ними;
- Стара та нова культури;
- Групи, які живуть на межі "нормальних структур", можуть сприйматися як небезпечні (наприклад, панки) та / або "святі" (наприклад, ченці, що живуть за суворими обітницями).
- В постіндустріальному суспільстві – маргінальність держав, що стали на шлях розбудови демократії; раптові події (коронавірус, війна, великі міграційні процеси, революції тощо); глобалізаційні процеси та національні рухи; масова культура та нові культурні артефакти спричинені розвитком нових технологій
- Необхідність рефлексії над перманентним станом лімінальності і в зв'язку з цим самовизначення філософії через маргінальні для філософії сфери, теми, проблеми

- Нова національна думка: концепція негритюда, пошуки ібероамериканської сутності тощо.
- Негритюд - За визначенням Сенгора негритюд є сукупністю культурних цінностей Чорної Африки де «еллінський розум» протиставлений «чорній емоції»(через ритм, відчуття групи тощо)
- Т. Мелоне звертав увагу на маргінальний стан чорношкірих, що закинуті у ворожий щодо них світ де мають здійснити свою самоідентифікацію
- Філософія латиноамериканської сутності (Л.Сеа) – проти європоцентризма – історія філософії в Латинській Америці або латиноамериканська філософія; неаутентичність існування ібероамериканця який не належить жодному зі світів (європейському або суто латиноамериканському)
-

Філософія кіно. Образ та рух у кіно за Дельозом.

- Через критику репрезентації (від сталості об'єкта, що пізнається до рухливості реальності)
- Дельоз «..кіно - як раз в силу його автоматичних або психомеханічних якостей - є системою пред'язикових образів і знаків і що воно відновлює висловлювання в властивих цій системі образах і знаках..»

Жан Бодрійяр - есе «Америка» - за допомогою топографічних образів, що поєднують зовнішні візуальні форми подолання простору з внутрішніми історично обумовленими практиками керування часом

- кінематограф, на думку Бодрійяра, не є безпосереднім, а поступово замінюється симуляцією, а окремі об'єкти стають сімулякрами. Кінцевий результат цього процесу – гіперреальність, яка може існувати самотійно, без контакту із реальним світом.

- сучасна людина – це кочівник (номад) і сучасне мистецтво, а саме кіно – є відображенням цього постійного руху відразу в декількох напрямках. Кочівник не прив'язаний до конкретної території, для нього кожен предмет, річ, елемент простору є лише умова, що задає нові варіанти його руху. Це знаки, символи, метафори вічного шляху або вічної дороги, яку творить сама людина, тому в сучасному кіно з'являється вже не сама дорога, а її окремі атрибути (саквояж, біг, годинник, автомобіль тощо).

- Теорія фотографії та теорія медіа В.Флюсера. Ідея технічного образу.

«існує спільне бажання бути нескінченно згаданим і нескінченно повторюваним»

- прагнення до індивідуалізації, пізнаваності та визнання мають провокувати індивідуальний підхід до створення автопортрету, що не зовсім відповідає дійсності, оскільки обумовлено технічними причинами – фотографія створюється на відстані витягнутої руки, що впливає на специфічність пози, нахил голови, ракурс тощо
- образ - апарат - програма - інформація.
- Фотографія є образ магічного стану речей, в силу необхідності створений і розмножений автоматично за допомогою запрограмованих апаратів в ході гри, заснованої на випадковості; символи цього способу інформують свого одержувача на неймовірне поведінку.

- Танець як практичне оприявлення смислів.
- Система моди Р. Барта.

- Global conversations: Philosopher Daniel Dennett <https://www.youtube.com/watch?v=sJhds7HWH2o>

Можливі світи сучасної філософії

Темна екологія Т.Мортонна. – новий підхід до концепту «природа». Критика романтизації та містифікації природи. Поняття гіпероб'єкту.

М.Деланда - **концепція плоских онтологій.**

(http://www.logosjournal.ru/arch/95/118_2.pdf)

Концепт кіберготичного (хоррор у філософії як вихід за межу раціональності). Ю.Такер, М.Фішер

(<https://commons.com.ua/uk/kapitalistichnij-realizm-legshe-uyavit/>)

Від пост гуманізму до **анти антропоцентризму**. К.Мейясу (<https://klex.ru/ogn>)

Три тенденції в розвитку сучасної професійної філософії (С. Кочеров): технологізація (виконання замовлень в короткострокових проектах), ідеологізація (експертна робота), міфологізація (вихід у парафілософію – містика, езотерика тощо)